

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 28 mars 1924 kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i gällande bestämmelser om förlust av rösträtt på grund av uraktlåten utskyldsbetalning.

Konstitutionsutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft dels de likalydande motionerna nr 144 i första kammaren av herr *Reuterskiöld* m. fl. och nr 220 i andra kammaren av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl., dels de likalydande motionerna nr 145 i första kammaren av herr *Reuterskiöld* m. fl. och nr 221 i andra kammaren av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl. I dessa motioner har föreslagits:

a) i motionerna nr 144 i första kammaren och nr 220 i andra kammaren, »att riksdagen ville såsom grundlagsenligt vilande antaga följande ändrade lydelse:

av R. O. § 16: Valrätt tillkommer — — — — — utövas av

a) — — — — —

b) — — — — —

c) — — — — —

d) den som icke erlagt honom påförda utskylder till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sist förflutna kalenderåren så vitt han icke genom avkortning, uppskov, nedsättning eller befrielse i härför stadgad ordning för dem upphört att häfta.

Till efterrättelse — — — — — inträffar.»

b) i motionerna nr 145 i första kammaren och nr 221 i andra kammaren, »att riksdagen ville för sin del besluta följande ändrade lydelse av:

1) K. F. L.

§ 8.

Rättighet — — — — ålder.

Sådan — — — — —

a) — — — — —

b) — — — — —

c) — — — — —

d) icke erlagt honom påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sist förflutna kalenderåren, så vitt han icke genom av-

skrivning, efterskänkande, nedsättning eller uppskov med betalning därav i härför stadgad ordning för dem upphört att häfta.

e) — — — — straffpåföljd.

§ 21.

Mom. 1. Sedan — — — — biträdet.

Mom. 2. Till beslut — — — — —

a) — — — — —

b) — — — — —

c) — — — — —

d) — — — — —

e) — — — — —

f) — — — — —

g) efterskänkande, nedsättning eller uppskov med betalning av oguldna kommunalutskylder.

Mom. 3. Med — — — — —

Mom. 4. Efterskänkande, nedsättning eller uppskov med betalning av oguldna — — — — föreligga.

Mom. 5. Beslut — — — — ske.

§ 65.

Mom. 1. Debiterings- och uppbördslängden — — — — funnit fog. Nämnda stämman skall ovillkorligen — — — — sammanträda. (= n. v. § 65 i ett stycke).

Mom. 2. Har skattskyldig i följd av sjukdom, oförvållad arbetslöshet eller annan liknande grund blivit oförmögen att gälda honom behörigen påfört utskyldsbelopp, må han senast åtta dagar före stämman, varom i mom. 1 sägs, till stämmans ordförande ingiva ansökan om efterskänkande, nedsättning eller uppskov med betalning av beloppet, skölande därvid vara fogade nödiga bevis om de förhållanden, varpå ansökan grundas. (= nytt mom.)

§ 66.

Kommunalstämma — — — — framställas, ävensom över de ansökningar, varom i § 65 mom. 2 sägs, genast besluta och — — — — månad.

2) K. F. S.

§ 9.

Rättighet — — — — ålder.

Sådan — — — — —

a) — — — — —

b) — — — — —

c) — — — — —

d) icke erlagt honom påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sist förflutna kalenderåren, så vitt han icke genom avskrivning, efterskänkande, nedsättning eller uppskov med betalning därav i härför stadgad ordning för dem upphört att häfta.

e — — — — straffpåföljd.

§ 18.

Mom. 1. För varje — — — — biträder.

Mom. 2. Till beslut — — — — —

a) — — — — —

b) — — — — —

c) — — — — —

d) — — — — —

e) — — — — —

f) — — — — —

g) efterskänkande, nedsättning eller uppskov med betalning av oguldna statsutskylder.

Mom. 3. Med — — — — —

Mom. 4. Efterskänkande, nedsättning eller uppskov med betalning av oguldna — — — — föreligga.

Mom. 5. Beslut — — — — ske.

§ 67.

Mom. 1. Anmärkning — — — — utslag. Om efter — — — — på denna (= n. v. § 67 i ett stycke).

Mom. 2. Har skattskyldig i följd av sjukdom, oförvårdad arbetslöshet eller annan liknande grund blivit oförmögen att gälda honom behörigen påfört utskyldsbelopp, må han inom den i mom. 1 sagda tid till magistraten ingiva ansökan om efterskänkande, nedsättning eller uppskov med betalning av beloppet, skoland därvid vara fogade nödiga bevis om de förhållanden, varpå ansökan grundas. Över sådan ansökan avger magistraten skyndsamt yttrande till allmänna rådstugan eller stadsfullmäktige, som däröver genast beslutar; och åligger det magistraten att meddela de ytterligare föreskrifter, vartill beslutet må föranleda. (= nytt mom.)

3) K. F. K.

§ 15.

Mom. 1. Sedan — — — — biträder.

Mom. 2. Till beslut — — — — —

a) — — — — —

b) — — — — —

c) — — — — —

- d) — — — — —
 e) — — — — —
 f) — — — — —
 g) efterskänkande, nedsättning eller uppskov med betalning av oguldna kommunalutskylder.

Mom. 3. Med — — — — —

Mom. 4. Efterskänkande, nedsättning eller uppskov med betalning av oguldna — — — — föreligga.

Mom. 5. Beslut — — — — ske.

§ 38.

Mom. 1. Vad — — — — stadgat (= n. v. § 38).

Mom. 2. Har skattskyldig i anledning av sjukdom, oförvållad arbetslöshet eller annan liknande grund i föreskriven ordning ansökt om efterskänkande, nedsättning eller uppskov med betalning av oguldna kommunal- eller statsutskylder, skall ansökningen, i vad den avser belopp, som beror av kyrkostämmas uttaxeringsbeslut, underställas kyrkostämmas skyndsamma prövning.

4) K. F. Landst.

§ 52.

K. B. beslutar om avkortning och avskrivning, så ock om befrielse från, nedsättning eller uppskov med betalning av landstingsmedel under — — — — kronan.»

I avseende å motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottets
yttrande.

Frågan om det s. k. utskyldsstrecket har senast förevarit vid 1921 års riksdag, då förslag väcktes dels om det politiska utskyldsstreckets återinförande, dels om det kommunala utskyldsstreckets skärpning. Förslagen avstyrktes av konstitutionsutskottet.

I sitt utlåtande angående det politiska utskyldsstrecket anförde 1921 års konstitutionsutskott till en början, att ännu inga erfarenheter vunnits beträffande verkningarna av den samma år slutgiltigt antagna grundlagsändring, varigenom detta utskyldsstreck avskaffats; redan på denna grund ansåg sig utskottet böra avstyrka motionerna. Utskottet erinrade vidare om de motiv, som föranledde nämnda grundlagsändring och enligt utskottets mening alljämt ägde full giltighet. Man vore på alla håll ense om att den oförvållade oförmågan att fullgöra skattskyldighet ej borde leda till rösträttens förlust. Att, för att utesluta de egentliga skatteskokarna, även beröva en mängd oförvitliga medborgare deras rösträtt kunde enligt utskottets mening ur rättssynpunkt ej försvaras. Under sådana förhållanden vore frågans kärnpunkt, om möjlig-

het funnes att skilja på de fall då bristande vilja och de fall, då oförvållad oförmåga varit anledning till försummelse i fråga om skattens betalning. Efter att — i anslutning till det betänkande som 1918 avgavs av särskilda sakkunniga för revision av utskylds- och fattigvårdsstrecken — hava dryftat olika möjligheter för lösningen av detta spörsmål, konstaterade utskottet, att de svårigheter, som, vilken utväg man än valde, mötte mot en uppdelning av försumliga skattebetalare efter »oförvållad oförmåga» och »bristande vilja», vore oöverkomliga. Det var enligt utskottets mening tydligt, att varje påtänkt system för en dylik uppdelning skulle innebära godtyckligheter och orättvisor, som, ehuru av mindre omfattning, principiellt vore i det närmaste lika svårartade som de olägenheter, vilka vidlådde skattestrecket överhuvud. Utskottet gjorde slutligen ett principiellt uttalande av följande innehåll: »Genom utskyldsstreckets sammankopplades frågorna om rösträtt och ekonomisk förmåga på ett sätt, som är för en demokratisk uppfattning främmande. Streckets borttagande innebär därför enligt utskottets mening en betydelsefull vinst för vårt politiska liv, som också bland stora lager av vårt folk hälsades med livlig tillfredsställelse. Ett återinförande av strecket skulle innebära ett avsteg från den princip om allmän rösträtt oberoende av ekonomiska kvalifikationer, som nyss genomförts, och kan enligt utskottets uppfattning ur principiell synpunkt ej försvaras.»

Vad beträffar det kommunala utskyldsstrecket erinrade konstitutionsutskottet därom, att gällande bestämmelser om detta utskyldsstreck tillkommit genom en kompromiss mellan de olika partierna vid 1918 års urtima riksdag. Det låg då enligt utskottets mening i sakens natur, att någon principiellt fullt tillfredsställande lösning av frågan icke gärna därigenom kunde ha uppnåtts. Men ett bifall till motionärernas yrkanden skulle väsentligen innebära en återgång till det förut rådande tillstånd, som genom den överenskomna reformen förändrades, och för en sådan återgång hade enligt utskottets mening inga hållbara skäl anförts. Genom den nya ordningen hade åtminstone en lättnad vunnits i de efterverkningar av tillfälliga ekonomiska svårigheter, som drabbat många oförvitliga medborgare i form av rösträttens förlust, och att då åter borttaga denna lättnad, innan den knappast ens hunnit göra sig gällande, kunde enligt utskottets uppfattning icke anses förenligt med en sund samhällsutveckling.

I enlighet med utskottets hemställan blevo förslagen såväl om det politiska utskyldsstreckets återinförande som om det kommunala utskyldsstreckets skärpning av båda kamrarna förkastade.

Yrkandena i de nu förevarande motionerna skilja sig i så måtto från dem, som tidigare framställt, att, i samband med förslag om utskyldsstreckets återinförande vid de politiska valen och dess skärpning vid de kommunala valen, jämväl framlagts förslag om införande av förfaranden, varigenom den skattskyldige skulle kunna i vissa fall av bristande förmåga helt eller delvis

befrias från utskylder till stat och kommun eller erhålla anstånd med deras betalning och därmed undgå att drabbas av den rösträttsförlust, som grundas på »häftande» för ifrågavarande utskylder. Med denna anordning hava motionärerna velat åstadkomma den åtskillnad mellan fall av »oförvållad oförmåga» och »bristande vilja» att erlagga skatt, som tidigare försökts, men ej ansetts kunna genomföras. Motionärerna avse nämligen att, där oförvållad oförmåga föreligger, denna bör i bestämd ordning prövas och, där den förefinnes, medföra befrielse från (eventuellt nedsättning av eller uppskov med) skattebetalningen och därmed bibehållande vid rösträtten, medan däremot rösträttsförlust skulle inträda i de fall, där oförvållad oförmåga icke kunnat på nämnda sätt styrkas.

Vad motionärerna i detta hänseende, i motionerna nr 172 i första kammaren och nr 253 i andra kammaren, föreslagit beträffande skatterna till staten, har redan varit föremål för riksdagens omprövning. I sitt utlåtande över nämnda motioner hemställde bevillningsutskottet, att desamma icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, och kamrarna hava sedermera utan votering beslutat i enlighet med denna hemställan.

De bestämmelser, som i motionen nr 145 i första kammaren och nr 221 i andra kammaren föreslagits angående efterskänkande, nedsättning och uppskov med betalning av kommunalutskylder, överensstämma till sina huvudprinciper med nyss berörda förslag angående skatterna till staten. Mot desamma kunna ock i huvudsak liknande invändningar riktas, som av bevillningsutskottet anförts mot de föreslagna tilläggen till förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.

Svårigheterna vid den kontroll över skattskyldigs uppgifter om oförmåga att betala, som givetvis måste föregå besluten om efterskänkning, nedsättning eller uppskov, ligga enligt utskottets mening i öppen dag, i avseende å kommunalutskylder så väl som skatter till staten. Beslut i ämnet skulle enligt motionärernas förslag fattas av resp. beslutande myndigheter i kommunerna; dock att Konungens befallningshavande skulle pröva frågor angående befrielse från erläggande av landstingsskatt. Förslaget drabbas så till vida endast till viss del av de principiella invändningar, som gjorts mot motionerna nr 172 och 253 på den grund, att prövningen i där berörda fall anförtratts åt administrativ myndighet. Det ansluter sig för övrigt härutinnan till de regler, som redan gälla angående efterskänkande av oguldna kommunalutskylder. Emellertid synes det kunna antagas, att ansökningar om sådan befrielse, varom här är fråga, vid ett bifall till motionen skulle komma att ingivas i väsentligt större utsträckning än ansökningar om efterskänkande av oguldna utskylder enligt nu gällande rätt förekomma. Endast om så sker, skulle f. ö. den föreslagna anordningen kunna motsvara det syfte, för vilket den avsetts, nämligen befrielse från skattskyldighet och bevarande av rösträtten för de oförvitliga medborgare, som utan eget förvållande blivit urståndsatta att betala sin skatt. Prövningen av ansökningarna bleve således med säkerhet i många fall en synnerligen krävande uppgift för de kommunala representationerna.

Så mycket vanskligare och ömtåligare bleve denna prövning, som det avses, att det vid tiden för debiteringslängdens justering (vad landskommunerna angår: i december, i städerna i regel någon tid senare) skall bedömas, huruvida den skattskyldige är oförmögen att gälda de skattebelopp som under det nästkommande (eller, vad städerna angår, löpande) året (delvis mycket långt efter nämnda tidpunkt) förfalla till betalning; den skattskyldige synes t. o. m. genom den av motionärerna föreslagna formuleringen avskuren från rätten att längre fram, då hans betalningsförmåga vid tiden för uppbörden med större säkerhet kan bedömas, ansöka om befrielse. Den prövning, som sålunda enligt förslaget skall äga rum långt i förväg, lärer knappast kunna företagas efter objektiva grunder; lagstiftningen skulle således lämna stort spelrum för godtycklighet. Denna omständighet ger i förevarande fall ytterligare skäl för de farhågor angående växlande tolkning vid tillämpningen, åt vilka bevillningsutskottet givit uttryck, och vilka i avseende å den kommunala beskattningen förtjäna samma uppmärksamhet som i avseende å den statliga, då det ju avsetts, att den politiska rösträtten skall göras beroende av såväl kommunalskatternas som kronoskattens erläggande. Det kan ej påräknas, att avgöranden av regeringsrätten skola råda bot för den ojämnhet vid tillämpningen, som sålunda kan befaras, i all synnerhet som den föreslagna lagtexten, liksom det förslag, vilket varit under behandling i bevillningsutskottet, icke uttryckligen tillerkänner den skattskyldige rätt att under vissa förutsättningar erhålla befrielse och således ej erbjuder någon fast hållpunkt för bedömande i besvärsväg av de olika kommunala myndigheternas på växlande praxis vilande beslut. Slutligen vill utskottet framhålla, att motionärerna icke tagit någon hänsyn till de särskilda förhållandena i Stockholm.

På nu anförda skäl finner sig utskottet ej kunna tillstyrka motionerna, till den del de avse visst förfarande för efterskänkande, nedsättning eller uppskov med betalningen av oguldna kommunalutskylder.

Då sålunda motionärernas förslag om åtgärder för åtskillnad mellan olika kategorier bland dem, som ej erlagt utskylder till stat och kommun, till viss del redan av riksdagen avvisats, och utskottet icke heller, till den del spörsmålet varit föremål för dess övervägande, kan finna den av motionärerna anvisade vägen framkomlig, har utskottet kommit till den slutsatsen, att frågan om utskyldsstrecket alltjämt befinner sig i samma läge som då den vid föregående tillfällen varit under riksdagens omprövning. De principiella skäl, som av 1921 års konstitutionsutskott anfördes för bibehållande av den gällande ordningen, äga enligt utskottets mening alltjämt full bärkraft.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1:o) att motionerna I:144 och II:220 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, och

2:o) att motionerna I: 145 och II: 221 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 mars 1924.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.

Närvarande: herrar *Larsson* i Västerås, *Strömberg*, *K. J. Ekman**, *Ljunggren**, *Reuterskiöld**, *G. W. Hansson*, *Lyberg**, *Larsén*, *N. J. M. Svensson**, *Vrang*, *Johan Bergman*, *Sävström*, *Jansson* i Edsbäcken, *K. A. Westman*, *Bäckström*, *Andersson* i Igelboda, *Gustafson* i Kasenberg*, *Karlsson* i Vadstena, *Pehrsson* i Göteborg och *Fast*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

- 1) av herrar *N. J. M. Svensson*, *Vrang*, *K. A. Westman* och *Pehrsson* i Göteborg,
- 2) av herr *Jansson* i Edsbäcken,
- 3) av herr *Reuterskiöld*, som, med instämmande av herr *K. J. Ekman*, ansett, att utskottet bort, med tillstyrkande i huvudsak av motionerna, avgiva följande yttrande:

»Frågan om det s. k. utskyldsstrecket — — — — i enlighet med denna hemställan.

De bestämmelser, som i motionen nr 145 — — — — till staten. Principiellt innebära dessa endast en viss utvidgning och närmare reglering av vad redan är i kommunalstyrelseförordningarna stadgat ang. efterskänkande av kommunalutskylder vid verkligt ömmande omständigheter.

Några svårigheter vid den kontroll över skattskyldigs uppgifter om oförmåga att betala, som alltid bör föregå beslut om efterskänkande eller nedsättning, torde knappast behöva uppstå då, såsom i motionerna föreslagits, nödiga bevis om de förhållanden, varpå ansökan grundas, skola bifogas densamma. Utmynnar bevisprövningen däri, att bevisen äro otillräckliga, ligger det i sakens natur, att ansökan ej heller kan bifallas. Möjligen skulle dock antalet ansökningar väsentligt ökas emot vad hittills varit fallet, men utskottet håller före, att denna invändning förlorar all betydelse, därest motionärernas förslag om rätt för den betalningsoförmögne att erhålla uppskov uteslötes ur lagtexten. Detta låter sig ock så mycket hellre göra, som någon verklig och mera varaktig oförmåga att betala icke kan antagas föreligga, därest ansökan blott avser ett mer eller mindre tillfälligt uppskov med betalningen. Rent principiellt anser

utskottet därför endast befrielse eller nedsättning, men ej uppskov böra ifrågakomma. Utskottet är för övrigt av den uppfattning, att över huvud antalet fall, då verkligt oförvållad oförmåga föreligger, icke äro synnerligen många, men utskottet finner, i likhet med motionärerna, det vara av vikt, att dessa fall, om eller när de visas föreligga, må kunna från övriga avskiljas och förty verkningarna av den uteblivna skattebetalningen i rösträttshänseende för dem förebyggas; gäller det att skipa rättvisa, får icke antalet fall spela någon avgörande roll. Att prövningen av ansökningarna under dessa sannolika förutsättningar i regel icke skulle bliva någon synnerligen krävande uppgift för de kommunala organen, ligger i öppen dag. Ej heller finner utskottet den invändning, som gjorts mot att låta Konungens befallningshavande pröva frågor om befrielse från erläggande av landstingsskatt förtjäna avseende, då Konungens befallningshavande efter svensk rätt har att pröva många betydligt mera ömtåliga och viktiga spörsmål rörande enskilda medborgares förhållanden, utan att detta hittills väckt någon betänklighet. Självbeskattningsrätten är i verkligheten i vida större fara enligt de taxeringsbestämmelser, som nu gälla och som reducera densamma till en så gott som ren formsak.

Mot förslaget har riktats den erinran, att prövningen bleve desto vanskligare och ömtåligare, som densamma skulle verkställas lång tid före uppbörden, men denna erinran finner utskottet så mycket mindre grundad, som motionärerna tydligen avsett, att den första kommunaluppbördsstämman, som redan nu ofta hålles i januari eller februari å landet och i mars i städerna, skulle, därest kronouppbörden delades å två terminer, varav den andra i mars månad, allmänt framflyttas till slutet av januari, i vilket fall en prövning i december knappast kan anses vara för tidig, eller omöjlig eller olämplig, utan fastmera helt naturlig. Utskottet erinrar i detta sammanhang därom, att uttaxeringen hänför sig till en inkomst, som åtnjutits långt tidigare och att betalningsoförmågan principiellt bör grundas på förhållandena vid tiden för uttaxeringsbeslutet, varav följer att prövningen näppeligen kan anordnas vid lämpligare tidpunkt än motionärerna föreslagit. Något som helst godtycke vid prövningen lär ej heller kunna befaras, då denna beror av den förebragta bevisningen, och icke lämnar utrymme för någon mera växlande tolkning vid tillämpningen.

Såsom i motionerna framhållits, behöva ej, för bifall till de däri framlagda förslagen rörande den politiska rösträtten, redan i år några bestämmelser meddelas ang. befrielse från kronoskatt vid oförvållad oförmåga att betala densamma, och då utskottet anser, att de invändningar, som gjorts mot motionerna nr 172 i första och 253 i andra kammaren med god vilja torde kunna övervinnas, har utskottet icke kunnat i riksdagens avslag å dessa motioner vid innevarande riksdag se något giltigt skäl mot bifall till de nu föreliggande och till utskottets handläggning hänvisade motionerna. Den brist, som möjligen föreligger däri, att motionärerna icke beaktat de särskilda förhållandena i Stockholm, saknar betydelse, då utskottet kan, i anledning av motionerna, härom

självt framställa förslag eller riksdagen, där så finnes lämpligare, kan låta till ett följande år med reformens genomförande för Stockholms del anstå.

Då utskottet sålunda finner den av motionärerna anvisade vägen att skilja mellan dem, som häfta på grund av oförvälad betalningsoförmåga och dem, som icke kunna styrka en sådan, vara fullt framkomlig, har utskottet ansett frågan om utskyldsstrecket numera hava kommit i det förändrade läge, att utskottet på de av motionärerna anförda skäl bör tillstyrka motionerna med den ändring, att ordet »uppskov» i förslaget till R. O. § 16 mom. d utgår, att i förslaget till K. F. L. § 8, d orden »efterskänkande — — — därav» ändras till »efterskänkande eller nedsättning därav» och att i förslagen till K. F. L. § 21 mom. 2, g och mom. 4, samt § 65, till K. F. S. § 9, d, § 18 mom. 2, g och mom. 4 samt § 67, till K. F. K. § 15 mom. 2, g och mom. 4 samt § 38, till K. F. Landst. § 52 orden »nedsättning — — — betalning» ändras till »eller nedsättning».

Utskottet hemställer sålunda,

1:o) att motionerna I: 144 och II: 220 måtte med ovan angivna ändring av riksdagen bifallas och den sålunda föreslagna lydelsen av R. O. § 16 antagas såsom vilande samt

2:o) att motionerna I: 145 och II: 221 likaledes måtte med ovan angivna ändringar av riksdagen för dess del bifallas.»